

Despre neurostiinte si concedii de maternitate, pe scurt...

V-ați întrebat vreodată de ce concediul de maternitate (sau, mai nou, pe modelul țărilor nordice, de paternitate) se acordă în primii doi ani de viață ai copilului? Chiar dacă ați făcut-o sau nu, cu siguranță puteți oferi pe loc mai multe variante de răspuns, sintetizabile astfel: atunci copilul e cel mai vulnerabil din punct de vedere fizic (învăță să-și coordoneze mișcările, să meargă, etc) și are nevoie de îngrijire și ajutor, este dependent de adulții din preajma sa, primii doi ani reprezintă o perioadă de învățare intensă (achizițiile cognitive, formarea primelor reprezentări simple, dezvoltarea limbajului, etc).

Toate variantele de mai sunt valide. Ultimele cercetări din domeniul neuroștiințelor ne oferă însă și o altă variantă de răspuns, care vine să confirme vechiile intuiții și observații empirice ale psihologilor. Se pare că în acești primi doi ani de viață se pun bazele capacității de relaționare emoțională profundă cu ceilalți.

La mijlocul anilor '90, cercetatorii italieni fac o descoperire cu implicatii uriase in multe ramuri aplicative ale psihologiei si stiintelor sociale: asa-numitii „neuroni oglinda” („mirror neurons”). Pe scurt, este vorba despre acei neuroni care se „activeaza” atunci cand facem ceva, dar, atentie, si atunci cand privim o alta persoana facand acel lucru.

Prin urmare, acesti „mirror neurons” joaca un rol fundamental in imitatie. In extenso, ei contribuie la dezvoltarea empatiei si la intelegerea intentiilor celorlalte persoane (theory of mind). De pilda, studiile arata ca in cazul persoanelor cu tulburari din spectrul autist (tulburari caracterizate, printre altele, si de serioase deficite in plan social) se inregistreaza o activitate redusa a neuronilor oglinda atunci cand acestor subiecti li se prezinta probleme de cognitie sociala (adica anticiparea actiunilor unei persoane, descifrarea indicilor sociali subtili, intelegerea motivatiilor altei persoane, etc). La polul opus, in cazul persoanelor diagnosticate cu depresie se pare ca se inregistreaza o „supraincarcare” si extenuare a sistemului neuronilor oglinda.

Cum de au devenit acesti „neuroni oglinda” vedetele neurostiintelor? De ce sunt ei atat de importanti? Si care este legatura cu concediul de maternitate/paternitate?

Studiile arata ca, surprinzator, la numai 12-14 zile de la nastere, bebelusii prezinta primele comportamente imitative (si nu doar reflexe conditionate, innascute).

Prin urmare, spun cercetatorii, suntem fiinte sociale inca din primele clipe de viata. De aceea, jocurile sociale imitative (mai tineti minte universalul „cucu-bau”?) reprezinta primii pasi in dezvoltarea empatiei. Asadar, empatia nu apare ca un miracol (m-am trezit, ca parinte, ca la varsta de 6 ani copilul meu a devenit brusc empatic si atent fata de emotiile celorlalti), ci ***poate fi incurajata, sprijinita, iar comportamentul pro-social poate fi modelat si educat.*** Mai mult, acest lucru poate fi realizat din copilăria timpurie.

Imi place sa ma gandesc la toate aceste observatii si din alta perspectiva: in primele luni de viata, intre bebelus si ingrijitorul sau primar (de obicei mama) se desfasoara un „dans” extrem de delicat, dar fascinant: cei doi comunica prin gesturi, prin sunete, priviri, intr-o sintonie uluitoare – bebelusul o imita pe mama, mama oglindeste la randul ei gesturile si mimica bebelusului. Se realizeaza astfel un acordaj mutual fin (tradus in plan neurologic in activarea emisferei cerebrale drepte, atat la bebelus, cat si la mama), iar in acest tip de comunicare isi are originea capacitatea pentru relationare emotionala profunda.

Prin urmare, prezenta constanta si calda a unui adult (figura centrala de atasament, cum e numita aceasta persoana de catre psihologi) care sa-l ingrijeasca fizic si emotional pe bebelus este fundamentala nu numai pentru echilibrul emotional si dezvoltarea armonioasa a copilului, ci si pentru capacitatea acestuia de a crea relatii, de a fi in lume alaturi de ceilalti.

Relationare emotionala, empatie, comportamnt pro-social. Oglindire. Nu ne modelam activ numai prezentul nostru, ci, prin copiii nostri, si viitorul...